

Renesance a člověk v soustavách 17. a 18. století

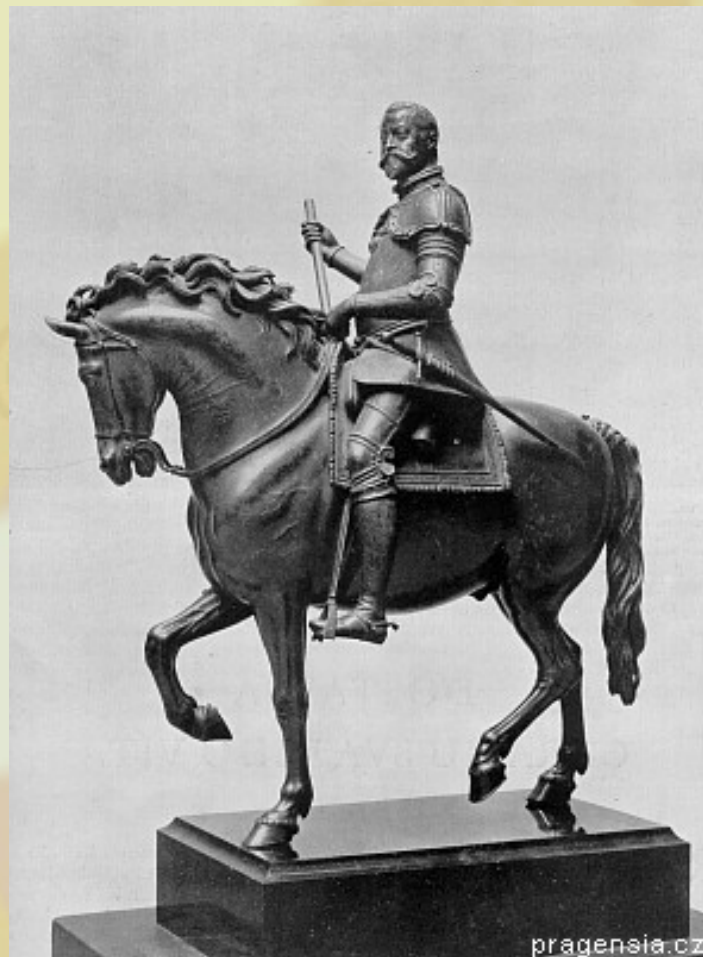
Počátek novověku je kulturně i historicky spojen s příchodem renesance, kdy probíhá ve filosofii tzv. „**obrat k subjektu**“.

V celém starověku a středověku převládalo objektivní myšlení a člověk žil ve vědomí svého neproblematického postavení a bezpečí v celku jsoucna.

Nyní začínají převažovat koncepce myšlení subjektivního. Konstituování lidského subjektu souvisí s předmětným charakterem lidského myšlení a jednání. Subjekt se vymezuje vždy vůči nějakému předmětu (objektu). Předmět ve smyslu objektu vzniká teprve tam, kde se člověk stává subjektem, kde se identifikuje jako myslící já. **To je zásadní proměna v pojetí člověka – sebe sama.**

České země – doba Rudolfa II.

Architektura

- Nový životní styl => vznik zámků, paláců, letohrádků, zahrad, ...
- Přebudování hradů na zámky, honosná výzdoba, pohodlí, vzory v antice, ...

Český Krumlov

Letohrádek královny Anny

Letohrádek královny Anny

Letohrádek Hvězda

Schwarzenberský palác

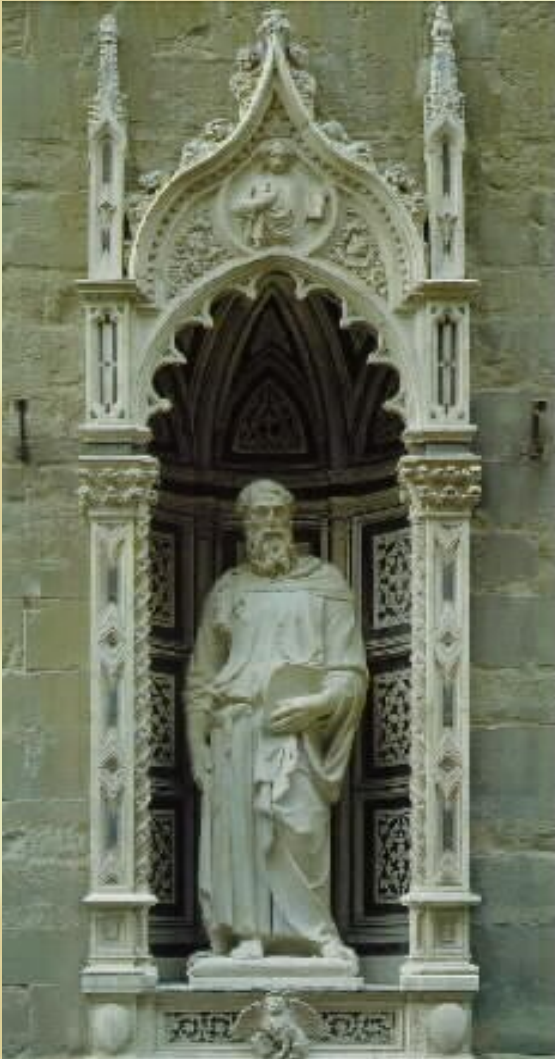
Schwarzenberský palác

Světové sochařství a malířství

- **Adrian de Vries**
- **Lorenzo Ghiberty**
- **Donatello**
- **Michelangelo Buonarroti**
- **Sandro Botticelli**
- **Rafael Santi**
- **Antonello Gagini**
- **Andrea Verrocchio**

Donatello

Sv. Marek

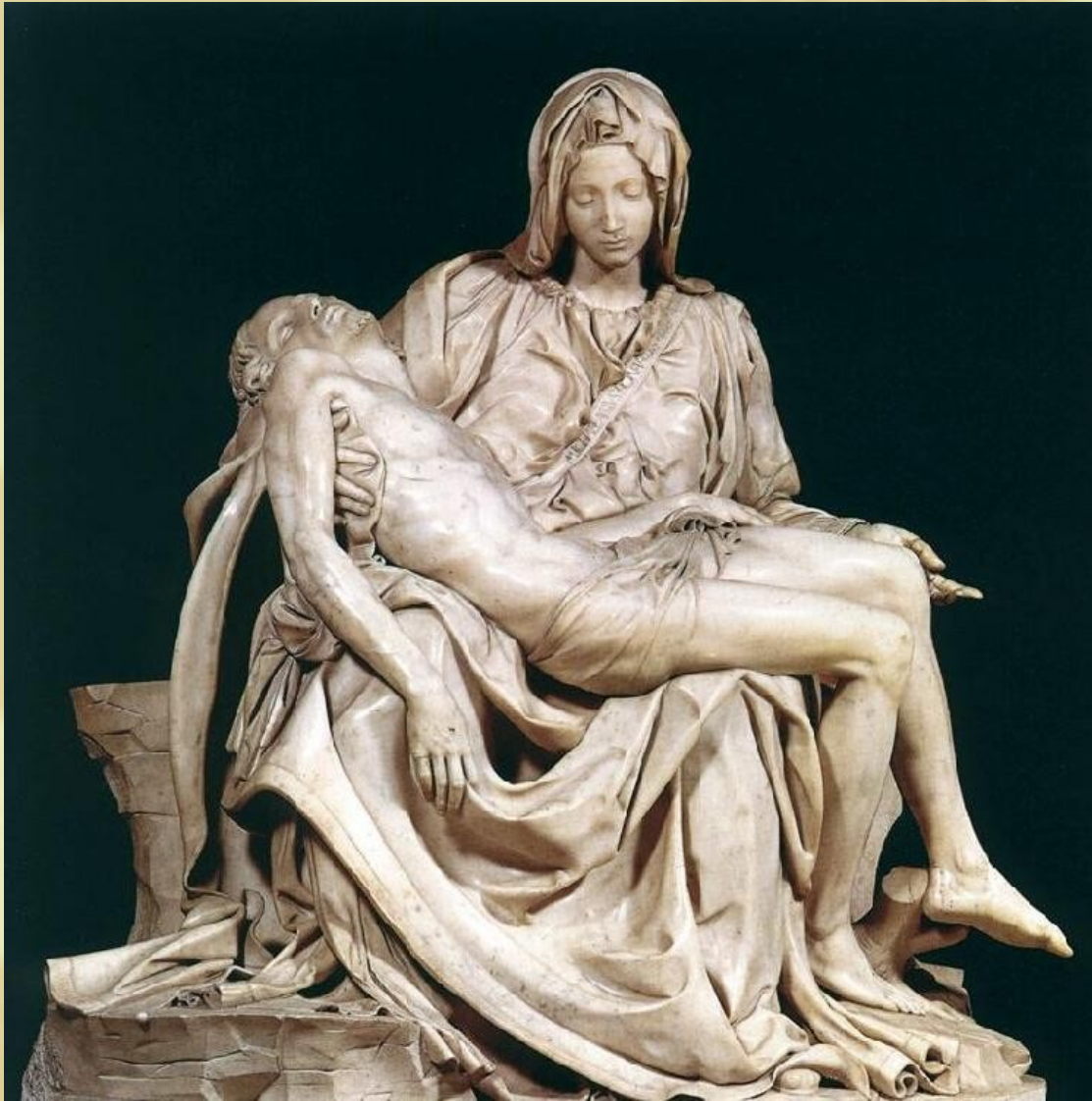

David

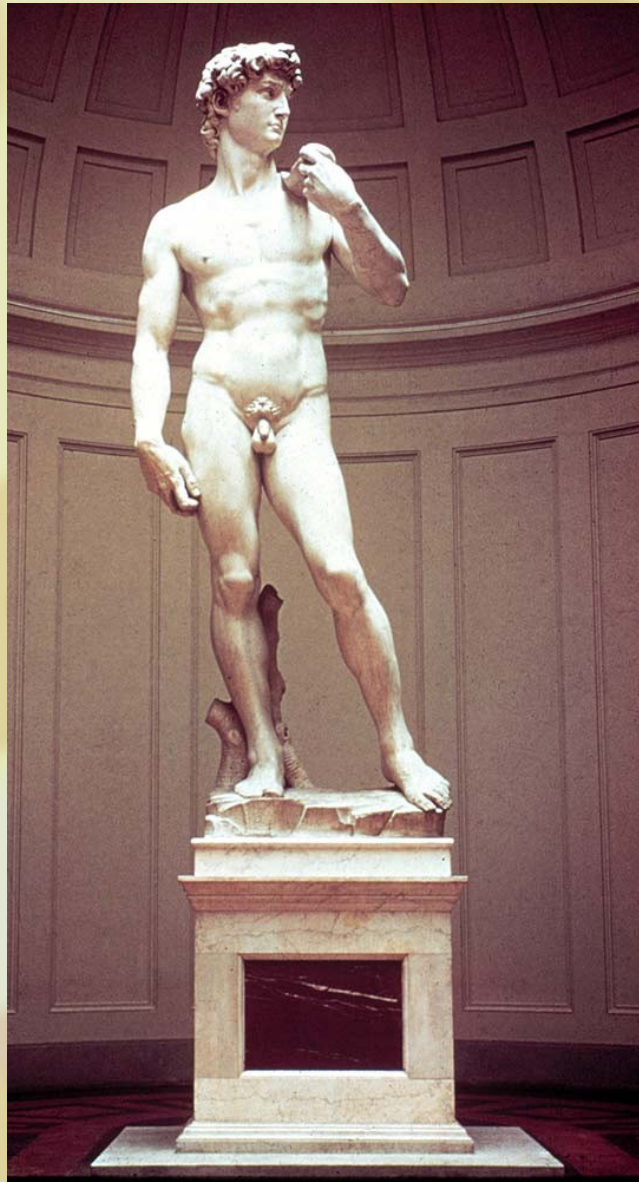
Michelangelo Buonarroti

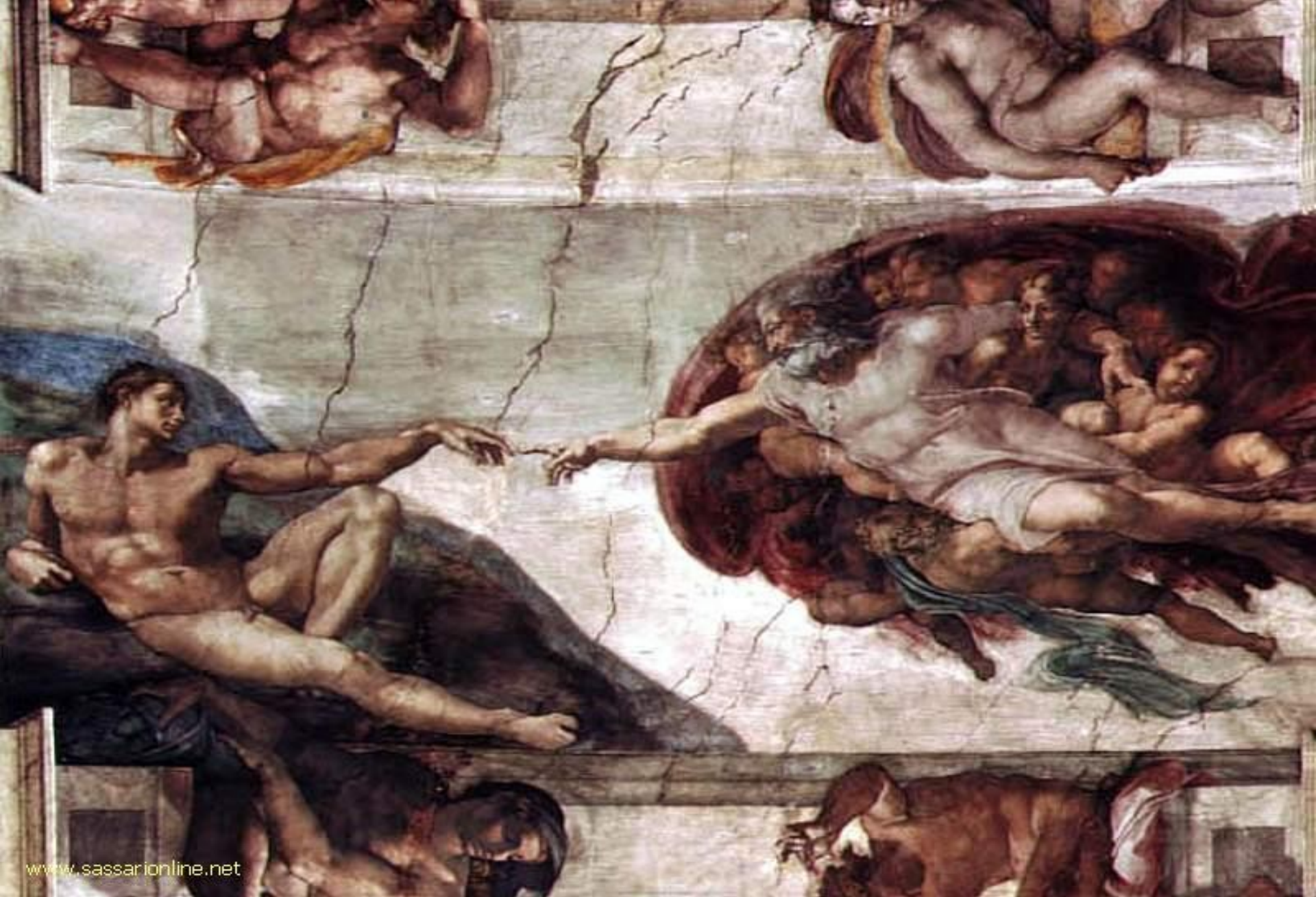
Mojžíš

Pieta

David

www.sassarionline.net

Sixtinská kaple

Raffael Santi: *Athénská škola*

Sandro Botticelli: *Venuše a Mars*

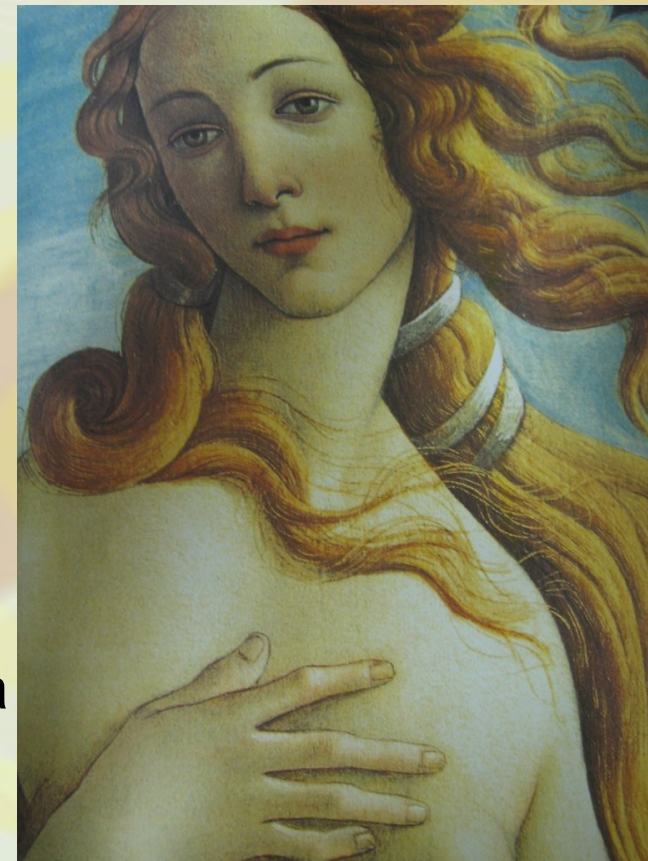
Novověké myšlení již není sumární a systematické, ale kriticko-empirické, nebo se takové alespoň snaží být.

Humanismus člověku přinesl nový životní pocit, který se obrací k člověku na tomto světě, navazuje a oprašuje starou antickou, klasickou kulturu a činí z jejího výkladu ideální normu lidského života a duchovního vzdělání.

S. Botticelli: Zrození Venuše

Pokrok v oblasti vědy a techniky spolu s chaosem rozpadu západní jednoty způsobil převratnou změnu celkového obrazu světa a svět musel prožít svůj tzv. „**kopernikánský obrat**“ (zeměpisné objevy, perspektivní malířství, rozvoj astrologie...).

Člověk ve vesmíru již nemá žádné zajištěné stanoviště. Hledá nové zakotvení své objektivity, svého poznání, a tedy i sebe sama a pátrá po smyslu svého života.

Subjekt-objektové myšlení

Novověk prosazuje tzv. „**subjekt-objektové myšlení**“, tedy dochází k odvratu od zařazení člověka do řádu světa a svět je naopak zkoumán a hodnocen jen s poukazem k tomu, jaký vztah má k člověku.

Celek světa je zbaven charakteru živoucího organismu, novověk přichází s představou světa jako mechanismu, tedy stroje. Člověk je konstruktér vlastního prostředí.

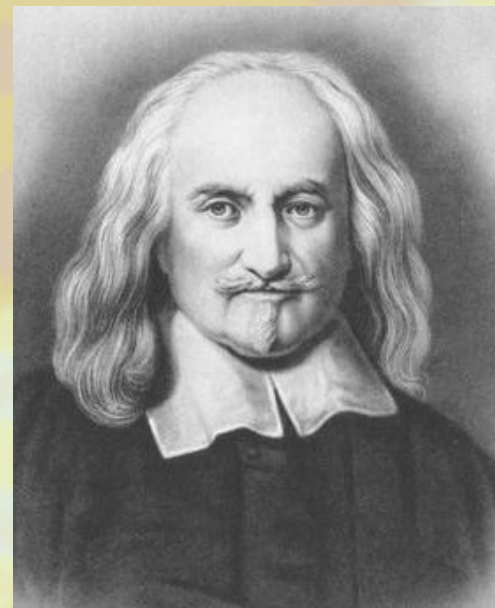
Tento svět již není a-priori dobrý, krásný či pravdivý, ale je svými obyvateli stále častěji chápán jako labyrint, jímž musí člověk projít, aby se dobral spásy.

Mezi významné renesanční myslitele patřili J. A. Komenský, F. Bacon či R. Descartes.

Subjekt-objektový model poznání je předpokladem i pro rozvoj přírodních věd. „Ob“ znamená „před“, tak „objektivita“ znamená stavět poznávanou věc do zorného pole pozorovatele jako „předmět“. **Člověk díky této noetické představě začne poznenáhlu uskutečňovat svůj subjektivní nárok vládnout a panovat světu a přírodě.**

Novověká společnost kriticky podléhá sebereflexi, snaží se tedy vidět a hodnotit sebe samu jako dílčí objekt ve světě poznávané skutečnosti.

Thomas Hobbes se ve svém díle *Leviathan* zabývá postavením jedince ve společnosti. Podle Hobbese tvoří společenský řád (ordo) člověk, a proto je také v jeho moci tento řád nejen uznávat a dodržovat, ale i měnit. Člověk přebírá zodpovědnost za své postavení v řádu světa.

Obrat k člověku, k subjektu, noetický obrat

Člověk se táže po sobě samém (člověk jako subjekt se může učinit objektem vlastního poznání, protože se vymanil z předem daného postavení v řádu světa), a proto mluvíme ve spojitosti s nástupem renesančního myšlení o **novověkém obratu k člověku**.

Někdy hovoříme o tzv. „**noetickém obratu**“. Jádrem lidských snah již není kosmologie či metafyzika, ale právě noetika.

Z této doby pochází také pojmy anthropologie či psychologie, prozatím však jde o prázdné, bezobsažné pojmy.

Lze také mluvit o „**obratu k subjektu**“. Člověk či-li subjekt se stává středem vlastního světa poznání, který bude v následující epoše hledat východiska poznání buď v jistotě sebe sama (**racionalismus**) nebo v nejistotě empirie (**empirismus**).

RACIONALISMUS A EMPIRISMUS

Racionalismus

Racionalismus je založený na uznání rozumu jako zdroje poznání i mravních hodnot.

Byl zformován na počátku novověku mysliteli jako René Descartes, B. Spinoza nebo G. W. Leibniz.

Racionalisté uznávají lidskou mysl, rozum, za samostatný zdroj poznání, nezávislý na zkušenosti.

Pravdy, jež objevuje, jsou proto pravdami a priori (apriorismus): tedy platící před zkušeností se světem (pravdy matematické, logické, morální, ale i metafyzické, jako je např. poznání Boha).

Racionalismus do filosofie zavádí nový pojem „**vrozené ideje**“ nebo „vrozené principy“ (myšleno v rozumu), které mají stát na počátku uznání existence nutných a obecně platných pravd – v protikladu k pravdám empirickým, které nejsou ani nutné, ani obecně platné.

Za předního představitele je považován **René Descartes**, který nachází bezpečné východisko pro noetiku v jistotě vědomí: „*Myslím, tedy jsem.*“

Já si je prvotně vědomé sebe sama a tím i jisto samo sebou. Není to konkrétní člověk ve své celistvosti, ale pouze „čistý rozum“, který je schopen sám ze sebe (z vrozených a jemu vlastních idejí) dojít k „veškeré“ pravdě.

Descartes tím rozbil integritu člověka na dvě složky: subjekt a objekt, tedy rozum (ratio, mysl) a tělo.

Myslící vědomí (res cogitans) a rozprostraněný svět těles (res extensa) představují dva zcela odlišné světy (svět hmotný a svět duchovní), které spolu nemají nic společného, ale přesto jsou obě části v člověku jakýmsi způsobem propojeny.

Pro antropologii tento „rozklad člověka“ znamenal radikální problém. Nedovolil jí totiž dorůst v integrální vědní obor až do 20. století a doteď problematizuje její pojetí člověka.

Empirismus

Empirismus je myšlenkový směr, který za základ poznání prosazuje zkušenost.

Zkušenost je nejen zdrojem lidského poznání, ale také jeho kritériem. Zkušenost je v období anglického empirismu ztotožňována se smyslovým vnímáním – lidské poznání je redukováno na smyslové vnímání.

Nejvýznamnějšími zástupci empirismu jsou J. Locke, G. Berkeley a skeptik D. Hume.

Empirismus se i ve filosofii člověka zaměřuje na empiricko-materiální skutečnost. Tím připravuje cestu pro materialismus francouzského osvícenství, 19. století a také pro mechanistický výklad světa, který operoval již od 18. století s výkladem člověka jako technicky dokonalého leč pouze mechanického stroje.

Dvě roviny poznání

Epistemologické postoje filosofů se rozešly do dvou rovin a také svět byl nadále vnímán ve dvou rovinách poznání.

První je rovina smyslová, která je založena na lidské schopnosti konstruovat si představy z počitků a vjemů; v základech druhé roviny nalezneme jazyk a schopnost poznávané popsat: jde tedy o rovinu pojmovou a logickou, která je založena na lidské schopnosti pomocí pojmů vyvozovat soudy o věcech a úsudky o světě, v němž žijeme.

Racionalistický a empirický výklad světa i člověka překročil na konci 18. století až Immanuel Kant, kterého můžeme považovat za inspirátora novověké filosofie člověka.

- Dodatky online:

RACIONALISMUS A EMPIRISMUS

https://www.youtube.com/watch?v=C5znsQNuMhY&list=PL_cU2Gsvem3mXWK9SvslBflrARTHkWZjP&index=22

DUŠE

https://www.youtube.com/watch?v=Qnrs89-WQLM&list=PL_cU2Gsvem3mXWK9SvslBflrARTHkWZjP&index=1